

מן הצער עליו (= בנימין) ועל אחיו, והאם יפה המעשה הזה מצד עושהו? , ונאמר
 איפוא שלא עשה זאת אלא כדי שימצא דרך לחבוש את אחיו (בכלא) אצלו, וכדי
 שיעשה זאת גם כן לסיבה להודיע את עניינו לאביו, וכדי שיעביר את אביו אליו.
 ועם זאת לא מצאנו בביטוינו מפורש, שהאשימו בגניבה, שאז היה יוצא שקרן בזה.
 ואמנם אמר: למה שלמתם רעה וג' הלא זה וג'. ואם יאמר אומר: הרי הציגו
 לחשדם של בריות בו בגניבה, נאמר שחשדם של בריות בו בגניבה הוא עבירה
 מצד מי שיחשדהו, וזאת משום שהוכחות השכל מונעות מלייחס את הגניבה לאיש,
 מבלי שידעו שהוא גנב, מפני שלא יהיו בטוחים, שיהיו משקרים בתיאורו כגנב
 מבלי דעת; והשקר הוא מגונה בעיני השכל, ואם איפוא מה שראוהו מעניין הגביע
 והוצאתו מאמתחתו אינו מוכיח שהוא גונב הגביע; ויתכן שהנחת הגביע באוכפו
 היתה בלי ידיעתו באיזה אופן של תחבולה, — הרי ידיעה זו אינה מחייבת שהוא
 גנב את הגביע, ולזאת אין חשדם בו בגניבה מותר, וכן לא יחוסה של הגניבה אליו
 ושעשה זאת למרות איסורו של ה', הרי הנזק מכך חוזר עליו, לא על בנימין, ולא
 יהיה מעשהו של יוסף מכוער כמו העושה — של מי שעשק את אחיו בחשדו אותו
 בדבר שאסור היה לו לחשוד אותו. ואם יאמר אומר: האין זה אפשרי, שיעקב אבינו
 ישמע את הדבר הזה לפני היגלותו, ויוסיף לו צער ועצב, והיה יוסף סיבה לזה?
 ייאמר לו: אמנם כוונתו (של יוסף) במעשה זה היתה שיסיר ממנו צער הגדול מן
 הצער הזה אשר פגע בו, והוא: התעצבותו על היפקד יוסף, וכיון שהמעשה הזה
 מצד יוסף היה דרך להסרת היגון העצום הזה מיעקב, הרי לא יגונה מעשהו עליו,
 גם אם עלול היה הצער לפגוע לשעה ביעקב. ואולם הצער שיפגע באחיו, הרי לא
 היה מעשה זה אלא תחבולה שלו להסרת היזק מיעקב, ושלא ימנעוהו מבוא אליו,
 וכיון שהיה זה מתוך הישמרות מהיזקם לאביהם, היה יפה מצדו לעשות כן, כדי
 להסיר מאביו את ההיזק העצום והיגון הכבד שהיו בו, גם אם אחיו היו מתעצבים
 בגלל זאת. זאת ועוד: היתה חובה על אחיו שלא יחשדו את אחיהם בגניבה עם
 ידיעתם את תומו ואת צניעותו, ועם האפשרות בשכלם ששמו את הגביע באמתחתו
 על דרך התחבולה והערמה. ואם איפוא לא היה חיוב להטיל את הגניבה על אחיהם
 לא היה צורך שיתעצבו בגלל הגניבה. ואם יאמר (אומר): וכיצד לא יצטערו בצערו
 של אביהם, לו שמע על הדבר הזה? ייאמר לו: הנה דבר זה, אם היה מביא לידי
 הצלתו של האב ולידי היפסקות היגון העצום ממנו, לא יגונה מצד פועלו בגלל
 התעצבותם של השבטים על ידי זה לשעה התעצבות קלה. וכל מה שביררנו מחייב
 את יפי ההנהגה ונכונות פעולה זו מצד יוסף³⁹⁸.

(ט) ובאמרם: אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וג', שלושה מאמרים: המאמר הראשון,

398 ראה למעלה מב, ט.

בצורר המור כאן: "רבים שואלים למה רצה יוסף לצער אחיו בגביע זה? ובמדרש
 אמרו למה ציווה יוסף כן, ביקש לבחון ולדע באחיו אם ימשכו אהבה לבנימין אחיו
 ואם ימסרו נפשם עליו אם לאו ע"כ. וכן מה שאמר לאחיו למה שלמתם רעה תחת
 טובה, שהיה מצער אותם, וארז"ל: תנון ורתום וצדיק זה יוסף הצדיק, ואיה רחמנותו,
 אבל תכליתו היה שישאר בנימין אצלו ולמרק עוונם ביסורין, אחר שהם אמרו אבל
 אשמים אנחנו כדי לנקותם לעוה"ב, ולהקל מעליהם עונשם. ולכן אמר להם הלא זה
 אשר ישתה אדוני בו. שפירשו הלא זה אשר גנבתם, הוא אשר ישתה אדוני בו.

מן אלגם פהל יחסן הדא אלפעל מן פאעלה פנקול אן הדא אנמא פעלה ליגד סבילא אלי אחתבאס אכיה ענדה וליגעל דלך איצ'א סבבא אלי איצאל כברה אלי אבוה ואלי אן ינקל אבאה אליה ומע הדא פלם נגד פי אלפאט'ה מצרחא באלקדף באלסרק פיכון כאדבא פיה ואנמא קאל למה שלמתם רעה וג' הלא זה וג' פאן קאל קאיל פקד ערצ'ה לתהמה אלנאס לה באלסרק קלנא אן תהמה אלנאס לה באלסרק מעציה ממן יתהמה בה ודלך אן עליהם פי חגג אלעקול אן לא יצ'יפו אלסרק אלי אחד מן גיר אן יעלמו אנה סרק לאנהם לא יאמנו אן יכוננו פי וצפה באלסרק בגיר עלם כאדבין ואלכדב קבית פי אלעקול פאדא כאן מא שאהדוה מן אמר אלגביע ואסתכראגה מן ועאיה לא ידל אנה הו אלסארק אלגביע וגאז אן יכון וצ'ע אלגביע פי רחלה בגיר עלמה עלי וגה מן אלתדביר לם יוגב דלך אלעלם באנה סרק אלגביע פלדלך לם (יתם) תגז תהמתהם לה באלסרק ולא אצ'אפה אלסרק אליה ואן פעל דלך מע גהי אללה לה ענה כאן צ'רר דלך עאידא עליה לא עלי בנימין ולא יקבח הדא אלפעל מן יוסף ט'לם מן יט'לם אכאה באתהאמה איאה במא לא יגוז אן יתהמה בה פאן קאל קאיל אליס ימכן אן יסמע יעקב אבינו בהדא אלכבר קבל אנכשאפה פיזידה גמא וחזנא וכאן יוסף סבב דלך קיל לה אנמא קצד בהדא אלפעל אן יזיל ענה גמא הו אעט'ם מן הדא אלגם אלדי נאלה והו אגתמאמה בפקד יוסף פלמא כאן הדא אלפעל מן יוסף תדבירא לזואל הדא אלגם אלעט'ים ען יעקב לם יקבח מנה פעלה ואן כאן קד ינאל יעקב לדלך גם פי אלעאגל ואמא אלגם אלדי ינאל אכותה מן דלך פאנמא כאן הדא אלפעל תדבירא מנה לדפע צ'ררהם ען יעקב ולילא ימנעוה מן אלמציר אליה פלמא כאן דלך תחרזא מן צ'ררהם באביהם חסן מנה אן יפעל דלך ליזיל ען אביה מא כאן פיה מן אלצ'רר אלעט'ים ואלחזן אלשדיד ואן כאנו אכותה יגתמוז לדלך ואיצ'א פקד כאן יגב עלי אכותה אן לא יתהמו אכאהם באלסרק מע מערפתהם בסתרה ועפאפה ומע אנה גאיו פי עקולהם אן יכון אנמא געל אלגביע פי ועאיה עלי סביל אלחילה ואלמכירה פאדא כאן דלך לא יוגב אלסרק עלי אכותהם לם יכן יגב אן יגתמו לאגל אלסרק פאן קאל וכיף לא יגתמוז בגם אביהם אן סמע בהדא אלכבר קיל לה אן דלך אדא כאן מודי אלי צלאת אלאב ואלי זואל אלגם אלעט'ים ענה לם יקבח דלך מן פאעלה לאגל אגתמאם אלשבטים בדלך פי אלעאגל גמא יסירא פגמיע מא ביננא יוגב חסן אלתדביר וצואב הדא אלפעל מן יוסף ופי קולהם אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וג' תלתה אקואל אלקול אלאול אנהם בדלו גאיה

וזה יורה אשר אמרו חלילה לעבדיך שנראה שדבר של גנאי יאמר להם, ובמה שאמרו ואיך נגנוב מבית אדוניך, נראה שקרא אותם גנבים לנקותם מהגניבה שגנובו אותו, וכן יאמר הלא זה הכוס שאתם מוליכים ישתה אדוני בו, כאלו מורה אותו באצבע, והעלים הגניבה לכבודם". בדברי בעל צרור המור, ישנן כמה נקודות שהגאון מדבר עליהם. (א) עיקר העלילה על גניבת הגביע ותכליתה. (ב) המטרה להחזיק בבנימין. (ג) רמז לעבירה שלהם בגנובם אותו. (ד) לא האשימם בפירוש בגניבה. ונראה שלפני בעל צרור המור היה מקור מדרשי הדומה לדברי הגאון. וראה תורה-שלמה אות כב. ובספר היובלים פרק מב, כה: "ויבקש יוסף לחקור ולדעת את לבם אם מחשבת שלום ביניהם". וראה תורה שלמה כאן אות יד.

שהם יגעו תכלית היגיעה והתחייבו במה שלא היה מוטל עליהם, כדי להרחיק מעל נפשותם מה שחל בהם מן החשד בגניבה, ויש אשר משתמשים האנשים בדיבורים בכגון זה³⁹⁹. והמאמר השני, שכאשר גילה בדבריו שהגביע הזה הוא מכשיר לנחש, שאסור להשתמש בו, ומי שעשה זאת יחויב הריגה חייבו זאת [ההריגה] על מי שיימצא אתו והוא משתמש בו לעניין זה ומאמין בו לנחש. וזה דומה למה שאמרנו ברחל בענין לקיחת התרפים ולפירושו שם, ומאמרו של יעקב (בראשית לא, לב) אשר תמצא את אלהיך לא יחיה⁴⁰⁰. והמאמר השני הזה מיוחד למאמרו: אשר ימצא אתו מעבדיך ומת. ואולם אמרו: וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים, הרי בו תהיה תשובתנו הראשונה. והמאמר השלישי: שאמרו, ומת, יפורש, יוענש, כאמרו (דברים כד, טז): לא יומתו אבות על בנים וג', לא אסר בזה את ההמתה בלבד, אלא אסר את כל הענשים כולם⁴⁰¹. ואמרו: וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים, מתכוונים הם, שאם הוא גנב, הרי אנחנו שותפים, וזוהי הצטדקות והטהרות. וכאמרו (משלי כט, כד): תולק עם גנב שונא נפשו⁴⁰².

(י) ואמרו: גם עתה כדבריהם כן הוא, איך ידמה זה לדיבורם זה וישווה לו והוא כמסתלק ממנו?, ונאמר איפוא, שהוא התכוון באמרו: כדבריהם דימוי בעניין זכרם את העבדות, והוא הרחיק אותם מהם וקבעה לגנב, והיה זה קל יותר ממה שהם מסרוהו, קל וגו' יותר⁴⁰³.

(יא) ואמרו: וימארו ויורידו, תוך מהירות להרחיק מהם את החשד, כמו שעושים החפצים והנקיים⁴⁰⁴.

(יב) ובאמרו: ויחפש בגדול החל ובקטן כלה ייאמר: מאין ידע את הקטן והגדול מהם?, ונאמר איפוא: לזה יש שתי בחינות: אחת שייתכן, כי הממונה (אשר על הבית) כבר התחבר אליהם והם היו מרוצים בו והוא שאלם והודיעוהו⁴⁰⁵, והשנית: שידע זאת מסידורו של יוסף אותם באמרו (לעיל מג, לג): וישבו לפניו וג'⁴⁰⁶, ואולם שהחל בחיפוש כאן בגדול וכילה בקטן ולא החל בקטן כלומר בבנימין, הרי זה כדי להרחיק מעל עצמו את הידיעה בזאת ואת התחבולה בו, וכדי לעורר בהם את המחשבה, שהחיפוש הוציא לו זאת⁴⁰⁷. ועם אמרו: וימצא הגביע באמתחת בנימין, לא אמר: וימצא כסף כל איש באמתחתו, ונאמר איפוא שלמרות עזבו את הכסף באמתחותיהם כבר גילה והוציא אותו החיפוש, אולם לא הזכירו, כי התוכחה היתה דוקא על לקיחת הגביע ולא הכסף⁴⁰⁸.

(יג) ואמרו: ויקרעו שמלתם, בגלל דברים (שונים). מהם, כי נבהלו על (אפשרות) איבוד אחיהם, כמו שאמר בראובן (בראשית לז, כט): ויקרע את בגדיו, ומפני שידעו את היגון והעצב שייכנסו ללב אביהם, ומפני שראו עצמם בבושה⁴⁰⁹ (כאמרו)

399 השווה מושב זקנים, שהדברים הם כמו קללה. ובבראשית רבתי: "ממי למדו, מיעקב אביהם שאמר עם אשר תמצא" וגו'.

400 כלומר ימות על עוון עבודה זרה. בפירוש ראב"ם לעיל לא, לב: לא יחיה — "(טעמו) אין משפטו אצלי בגזירת דתי שיחזיר לך את יראתך אלא שיהרג על שדבק בעבודה זרה". כנראה שמקורו מדברי הגאון. והשווה משנה כסף כאן המציין כמו כן לעניין רחל. 401 ראה סנהדרין כז ע"ב מכאן לומדים שכל עדות קרובים פסולה לכל העניינים. והשווה תורה שלמה לעיל לת, כד. אות צו. פירוש המפרשים הוציאוהו ותשרף, היינו סימן בלתיקה או במצחה, ולא מיתה. והשווה פירוש הגאון לבמדבר כא, לת (ב.מ. לוין)